

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHEKNT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Qo‘lyozma huquqida
YDK:658:336

QUDRATOV ZOHIDJON SHAVKAT O‘G‘LI

**Mavzu: Davlat ishtirokidagi korxonalarni xususiylashtirishda rentabellik
masalalari**

70410402 — “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar bozori”

Magistr

Akademik darajasini olish uchun yozilgan
dissertatsiya

Ilmiy rahbar: i.f.f.d., PhD. I.S.Zaynutdinov

Toshkent – 2023

Magistrlik dissertatsiya ishi
kafedrasida dastlabki himoyadan o'tgan.

“ Moliya ”

3 -sonli bayonnoma “ 15 ” may 2023-y.

Kafedra mudiri

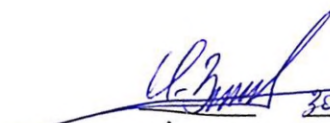
Xudoyqulov.X.X.

imzo

30.05.2023
sana

Ilmiy rahbar:

Zaynutdinov I.S.

imzo

30.05.2023
sana

Talaba:

Qudratov Z.Sh.

imzo

30.05.2023
sana

Dissertatsiya Moliya va buxgalteriya hisobi fakulteti

2023 yil “ 15 ” may

No MRF-01/11 raqami bilan ro'yxatga olingan.

ANNOTASIYA

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan islohot-larning asosini tashkil qiluvchi xususiylashtirish jarayonini to'la-to'kis yakunlash, mulkchilikning zamonaviy va noan'anaviy shakllarini amaliyotga joriy qilish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Davlat mulkini xususiylashtirish va iqtisodiyotning nodavlat sektorida ishlab chiqarish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va xorijiy investisiyalarni jalb qilishda aksionerlik kompaniyalari o'z o'rniga egadirlar.

Davlat mulki tizimi asosida faoliyat ko'rsatgan tarmoqlar o'rnida aksionerlik kompaniyalarining paydo bo'lishi, xo'jalik yurituvchi subyektlar kapitallarining shakllanish tartibi va ularning aktivlarini boshqarish, nazorat qilish, harakati to'g'risidagi ma'lumotlar to'plash va ular bilan ma'muriy boshqaruvni ta'minlash yangi noan'anaviy usullarning paydo bo'lishiga olib kelmoqda. Aksionerlik kompaniyalarining o'ziga xos xususiyatlaridan biri - bu bir necha ishlab chiqaruvchi subyektlarning yagona tizimga birlashishi yoki bir necha mulk egalari qo'shilishi natijasida yagona gegemon mulkchilik shaklining paydo bo'lishidir. Hozirgi kunda aksionerlik kompaniyalari mulkchilikning zamonaviy ko'rinishlaridan hisoblanib, unda bir necha mulkdorlarning manfaatlari birlashadi, yagona maqsad doirasida investorlarning kapitali birlashtiriladi. Shuning uchun boshqa turdagi mulkchilik shaklida faoliyat ko'rsatayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarda takrorlanmaydigan aksiya muomalasi va dividend to'lovlari bo'yicha bo'ladigan munosabatlar aksionerlik kompaniyalarining yana bir o'ziga xos xususiyatlari hisoblanadi.

Kalit so'zlar: investitsiya, xususiylashtirish, aksiya, dividend, aksiyadorlik jamiyati, tannarx, bozor, korxonalar

ABSTRACT

Complete completion of the privatization process, which forms the basis of reforms in the economy of the Republic of Uzbekistan, and the implementation of modern and non-traditional forms of ownership remain one of the urgent problems of today. Joint-stock companies have their place in the privatization of state property and in the non-state sector of the economy, development of business activities and attraction of foreign investments.

The emergence of joint-stock companies instead of industries that operated on the basis of the state property system, the order of formation of the capital of economic entities and the management, control, and movement of their assets provision of administrative management leads to the emergence of new non-traditional methods. One of the distinctive features of joint-stock companies is the emergence of a single hegemonic form of ownership as a result of the merger of several production entities into a single system or the merger of several property owners. Today, joint-stock companies are considered modern forms of ownership, in which the interests of several owners are united, and the capital of investors is united within the framework of a single goal. Therefore, non-repeated share trading and dividend payment relations in business entities operating in other forms of ownership are another characteristic of joint stock companies.

Key words: investment, privatization, share, dividend, joint-stock company, cost, market, enterprise assets

MUNDARIJA

Annotatsiya.....	3
Mundarija.....	5
Keltirilgan jadvallar ro‘yxati.....	6
Keltirilgan rasmlar ro‘yxati.....	7
Keltirilgan qisqartmalar.....	8
I BOB. KIRISH.....	9
1.1. Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.....	9
1.2. Tadqiqot maqsadi va vazifalari.....	12
1.3. Tadqiqotning asosiy muammolari va savollari.....	12
1.4 Tadqiqot obyekti va predmeti.....	13
1.5 Tadqiqot natijalarining ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyati	13
1.6 Dissertatsiya tarkibining qisqacha tasnifi.....	13
II BOB. ADABIYOTLAR SHARHI.....	15
2.1.Kirish.....	15
2.2.Mavzuga oid ilmiy-nazariy qarashlar.....	15
2.3 Mavzuga oid mahalliy me‘yoriy-huquqiy hujjatlar sharhi.....	18
III BOB. METODOLOGIYA.....	20
3.1. Tadqiqot dizayni.....	20
3.2. Ma‘lumotlarni to‘plash jarayoni.....	20
3.3 Tahlil uchun qo‘llaniladigan usullar.....	20
3.4 Tadqiqotni o‘tkazish uchun zarur sharoitlar.....	21
3.5 Tadqiqot jarayonida kutilayotgan muammolar va ularning yechimi.....	21
3.6 Tadqiqotdan kutilayotgan ilmiy va amaliy natijalar.....	21
IV BOB. TAHLIL VA NATIJALAR.....	23
4.1. Davlat ishtirokidagi korxonalarini xususiylashtirishning iqtisodiy mohiyati va nazariy-huquqiy asoslari.....	23
4.2. O‘zbekiston Respublikasida davlat korxonalarini xususiylashtirish holati tahlili	32
4.3.Davlat ishtirokidagi korxonalarda moliyaviy muhim samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili	41
4.4. Davlat ishtirokidagi korxonalarni xususiylashtirishning xorij tajribasi.....	52
V BOB. XULOSA.....	56
5.1. Tadqiqot savoliga tegishli natijalarning qisqacha ifodasi.....	56
5.2. Tadqiqotning asosiy taklif va tavsiyalari.....	59
5.3. Tadqiqot cheklavlari va kelgusi tadqiqotlar uchun takliflar.....	59
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	60

I BOB. KIRISH

1.1. Dissertasiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi

O‘zbekistonda davlat boshqaruvini takomillashtirish va optimallashtirish jarayoni kundan-kunga rivojlanib bormoqda. Davlat ishtirokidagi korxonalarni xususiylashtirish masalasiga katta e‘tibor qaratilmoqda. Muhtaram, Prezidentimiz tashabbuslari bilan davlat ulushiga ega bo‘lgan korxonalarni boschiqma-boschiq xususiylashtirish borasida yangi islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2022-yil yakunlari bo‘yicha o‘tkazilgan Murojaatnomada ham Prezidentimiz tomonidan davlat ulushiga ega bo‘lgan yirik 10 ta tashkilotlarni bosqichma-bosqich xususiy sektorga berilishi davlat ishtirokidagi korxonalarni xususiylashtirishga qaratilgan yangi chora-tadbirlar hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-oktyabrdagi “Davlat ishtirokidagi korxonalarni isloh qilishni jadallashtirish hamda davlat aktivlarini xususiylashtirishga oid chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-6096-son Farmoniga ko‘ra, davlat ulushi saqlanib qolayotgan ayrim tarmoqlar va yirik korxonalarda bozor mexanizmlariga o‘tishning kechikayotganligi yangi turdagi raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish, ilg‘or texnologiyalarni joriy etish, mehnat unumdorligini oshirish, davlat ishtirokidagi korxonalarda iste‘molchiga yo‘naltirilgan zamonaviy boshqaruv usullari, ochiqlik, shaffoflik va bozor tamoyillarini jadal joriy etish, tannarxni pasaytirish orqali daromadlarni oshirish, islohotlar jarayonida xususiy kapital ishtiroki uchun kengroq imkoniyatlar yaratish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va raqobat muhitini yanada yaxshilash maqsadida 3 mingga yaqin davlat ishtirokidagi korxonalar faoliyati to‘liq o‘rganilganligi va iqtisodiyotda davlat ishtirokidagi korxonalarining ulushini keskin qisqartirish va ularning faoliyati samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilganligi davlat ishtirokidagi korxonalarni xususiylashtirishga qaratilgan yangi tashabbuslarni joriy etilganligidan dalolat beradi.

Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi farmonida keltirganidayek, iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish